

TARİHİN İKTİDARININ YOK SAYDIKLARI: KULLANICILAR¹

Tezcan Karakuş Candan, Çankaya Belediyesi

“Görüntü ayırır, ses birleştirir. Okuma duymaktır, görmek değildir. Gerçek okuyucular kulaklarıyla okuyanlardır, gözleriyle değil.”

Walter Ong

Giriş

“Tarih sıradan insanlar tarafından yaşanan, dönüştürülen, sonuçta bizi kendi içinde şekillendiren yaşantıların mekân ve zaman içerisindeki kapsamlı tortularıdır. O zaman tarihin yazılı kaynaklardan başka bir kaynağı var mıdır? Sıradan insanların hikâyeleri de tarihin kaynaklarını oluşturabilir mi ?” (Yılmaz, 2004).

Her yapının bir sesi, bir hikâyesi, bir tarihi vardır. Hikâyenin gerçek aktörleri yazarlar değil, geçmişini içerisinde saklayan ve her anlatıda, geçmişle bugün arasında seslerden oluşan köprüler kurarak geçmişini bugüne aktarma işlevini üstlenenlerdir. Bu aktarım sürecinde anlatıcı siyasal sosyal ekonomik olarak dönemsel şekillenmeleri, topluma ve kendine ait değerleri bir bütün içerisinde sistematik olarak sunamasa da, anlatılar, birbirine eklendiğinde, ortaya çıkan sadece bir yapının hikâyesi değil, dönemin, yaşamın, mekânın ve çevrenin biriktirdikleridir.

Mekân içerisindeki insanların hikâyeleri, yapının bir kültür ögesi olarak ele alınması sürecinde, belleği oluşturan ve birikimi hikâyeye dönüştüren sıradan insanların ana ait yaşadıklarıdır. Zaman içerisinde mekânı kullanıcı aracılığı ile okumak, mimarlık tarihi yazımında sivil dile olan ihtiyacın önemini ortaya koymaktadır.

“Dil, sessizliğin melodisi olarak konuşur.” diyen Heidegger, ses, söyleme, konuşma, dinleme, işitme kavramları üzerine önemli bildirimlerde bulunmuştur: Dil konuşur.

¹ Bu yazı Doç.Dr. Nuray Bayraktar’ın yürütücü, Doç.Dr. Bülent Batuman, Dr. Umut Şumnu ve Tezcan Karakuş Candan’ın araştırmacı, Ece Akay, Elif Selena Ayhan, Y.Yeşim Uysal ve Didem Bahar’ın bursiyer olarak görev aldığı *Ankara’da 1930-1980 Yılları Arasında Sivil Mimari Kültür Mirası: Araştırma Belgeleme, ve Koruma Ölçütleri Geliştirme Projesi* adlı TÜBİTAK projesi kapsamında yapılan araştırmalar ve elde edilen veriler sonucunda yazılmıştır.

Onun konuşması dünyayı ve şeyleri yalın tek yanlı yakınlıklarına yerleştiren farklılığın gelmesini buyurur. Dil konuşur. İnsan dile cevap verdiği için konuşur. Bu cevap verme işitmedir. O, sessizliğin buyruğunu dinlediği için işitir. Önemli olan şey, dilin konuşmasında yaşamayı öğrenmektir. İnsan yalnızca dile cevap verdiği için konuşur. Dil konuşur. Dilin konuşması, konuşulan şeyde bizim için konuşur (Baş, 2011).

Mimarlık tarihi yazımında, mimarın, yerin, yapının seçkinliğinin görünür olmasına eleştirel bir bakışı içerisinde barındıran bu bildiri, sivil mimarlığı, sıradanlığı, sadeliği ve ona hayat veren kullanıcıları ile ele almayı başka bir dil olarak önemsemektedir. Bu duruşuyla, resmi mimarlık tarihi yazımına karşı, sivil mimarlığı önceleyen bir sivil eylemi mimarlık alanından örgütlemekte, mimarlık tarihinin seçkinciliği karşısında tüm yalınlığı ile sivil mimarlığın bir dil olarak durduğunu bize anımsatmaktadır.

Sivil mimarlık yapıları hayatımızın içerisinde duran fark edilmeyen belki de önemsenmeyen bir mimarlık eylemini, kullanıcısıyla etkileşim içerisinde olduğu çevresi, siyasal sosyal ve ekonomik koşullarıyla karşımıza çıkarmaktadır. Bu karşılaşmada sözlü tarih çalışmaları sivil mimarlık ürünlerinin hikâyesinin yazımında, hem mimarın sıradanlaştırılması hem yapıların korunmasız bırakılması, hem bu yapılar içerisinde geçen sivil hayatların önemsenmemesine karşı yeni bir duruş ve dil oluşturmaktadır.

Yapının kullanıcı ile kurduğu bu dil, tasarlanan yapının gördüğümüz gibi olmadığını, o yapının içerisinde, yaşayan kullanıcının sıradanlığını, ancak bir o kadar da sıra dışı olduğunu anlatmaktadır.

Mimarın tasarladığının yeniden okunması, yapıyı tasarlayan ile kullanıcının kültürel çatışmalarının, yâda çakışmalarının hikâyesi, kullanıcıların dile gelmesi üzerine odaklanır.

Mimarlık üretim süreci mimarıyla, yapıcısıyla, kullanıcısıyla bir bütündür ve kendi bağlamından kopartılarak ele alınamaz. *Ankara'da 1930-1980 Yılları Arasında Sivil Mimari Kültür Mirası: Araştırma Belgeleme, ve Koruma Ölçütleri Geliştirme Projesi* bu bütünlük içerisinde, sözlü tarih ile elde edilecek yapıların hikayesini olmazsa olmaz olarak değerlendirmiş, mimari mekan üzerinden sesli aktarımların, dönemsel gelişmelerle çakışmasını önemsemiştir.

Mekânın İçerisindeki Sesler

Sözlü tarih bu çalışmada mekânın içerisindeki ses, kullanıcı ile mimarlığı birleştiren bir unsur olmuştur. Bu birleştirici unsur bizim sorularımızı kendi dağarcığında genişleten tarihsel bir perspektifi yakalamıştır.

Kullanıcılar ile yapılan sözlü görüşmelerde:

- Kullanıcı- mimar ilişkisi
- Kullanıcı- mekân ilişkisi
- Kullanıcı-çevre ilişkisi
- Kullanıcı-komşuluk ilişkisi
- Kullanıcı-dönem(siyasal-soysal-ekonomik) ilişkisi konu edilmiştir.

Çalışmada kullanıcının kendi kişisel tarihi, kültürü, hissettikleri mekân üzerinden toplumsal bir tarihi yeniden okumada önemli girdiler olarak karşımıza çıkmıştır.

Konutun yapımı ile başlayan hikâyede, kullanıcı bir geçmiş yolculuğuna çıkmıştır. Sözlü tarih süreci sözlü tarihi yapanlarla, kullanıcı arasında bir bilgi köprüsünün oluşumuna olanak sağlamıştır.

Kullanıcı Dilinden : Merbank Evleri

Merkez Bankası Evleri'nde Nükhet Özeken ile yapılan görüşmede; yapının hikâyesinin başladığı 1950 li yıllara dayanan bir geçmiş gözlerimizin önünde serilmiştir. Kooperatifin kurulması, konut sayısı, mimarının kim olduğu, konutun yapılması sürecinde, kredinin nereden kullanıldığı, evin kaç liraya mal olduğu kullanıcının zihninde ilk olarak dile gelmiştir.

Kooperatifin kurulması 1950 yılına kadar gitmekte.. Yerleşimin Merkez Bankası çalışanları için kurulmuş 6 tip, 220 konuttan oluştuğu kullanıcı tarafından ifade ediliyor. Mimarının Sedat Çağlar olduğu biliniyor. 1961 yılında konutlar tamamlanmış. Kooperatifin yapımında, Merkez Bankası himayesinde Emlak Bankası'nın kredisi kullanılmış. Nükhet Özeken'in evi o yıllarda 90.000 TL ye mal olmuş. Yerleşim siteden öte bir mahalle olarak tasarlanmış. Altyapısı ve ortak alanların giderleri kooperatif üyeleri tarafından ödenmiş. Çevrede evler

kutu gibi olmalarından dolayı **kibrit evler** olarak biliniyor. Mahallede, ortak alan olarak kullanılan, pazaryeri, park ve sosyal tesis planlanmış.

Kooperatifin yapımının tamamlandığı 1960 lı yıllarda, yerleşim Kızılay'a uzaklığı açısından dağ başı olarak değerlendirilmekte. 1970'li yıllarda gecekondulaşma başlamış. Merkez ile toplu taşıt ulaşımı, nadir işleyen dolmuşlar ve saat aralıkları uzun olan otobüs seferleri ile yapılmaktaymış. Gelir dağılımına göre, özel araba ve resmi araçlarla da ulaşım sağlanıyormuş. İlk yıllarda kentsel hizmet alt yapısı oturmadığından, ekmeği bile Kızılay'dan alıp geliyorlarmış. Evlerin, iklim koşulları düşünülmeden tasarlandığı kullanıcı tarafından dile getirilmiş ve kullanıcının mimarı ve mimarlığı eleştirisi ile birlikte çatışması başlamış.

“Camlar yerlere kadar. Son derece düşüncesiz bir yönetici ekip tarafından mimari projeleri kabul edilmiş. Hangi gelir grubuna hitap ettiği bile düşünülmemiş. Merkez Bankası için irrasyonel bir çözüm. Orta sınıf standart odası, yemek odası, misafir odası, kullanılmaz bölümlerde 4 yatak odası okuma yazmaya elverişli olmayan sadece evine gel sohbet tarzından tasarlanmış.”

“Alt kattaki depo odaya katılarak çalışma mekânı haline getirildi. Şömine yoktu biz sonradan yaptık. Doğramalar dahil yer mozaikleri değişmedi. Banyo ve mutfak yenilendi, panjurlar değiştirildi.” (N.Ö)

Camların büyüklüğü, çatılar, ısınma sisteminin düşünülmemiş olması nedeniyle ev sahipleri yerleştikten sonra, fuel-oil'li kalorifer tesisatları yaptırılmış. 1970 li yıllarda petrol krizi olunca ısınmak zorlaştığı ve pahalandığı için, evlerin bir bölümü sobalı ısıtmaya dönmüş bir bölüm kullanıcı evlerini satarak taşınmış. 1971 yılında , ilk el değiştirmelerle birlikte sosyal ilişkiler de azalmaya başlamış. Çevresindeki gecekondulaşma, daha sonra kat karşılığı apartmanlaşmaya dönüşünce, arsa sahiplerinin yerleşmesi, yeşil alan ve oyun alanların olmaması nedeniyle, yeşil alan içerisinde meyve bahçeleriyle koru gibi olan Merbank Evleri çocuklar açısından çekim merkezine, meyve bahçeleri ise talan edilecek mekânlara dönüşmüş.

Dönemin siyasi ve ekonomik süreçlerinin, mekânsal kullanımda farklılaşmalara yol açması kaçınılmaz bir durumdur. Petrol krizi ile birlikte ısıtmada kalorifer sisteminden sobaya dönülmesi, binaların bu yüzden satışa çıkartılarak el değiştirmesi, göçle birlikte çevrede gecekondulaşmanın başlaması, sonra 1970 kriziyle birlikte, kat karşılığı apartmanlaşmanın

başlaması ve güvenlik sorunu, el değıştirmeyle birlikte sosyal dokunun bozulması ve soysal ilişkilerin sıfırlanması bunlara örnek gösterilebilir.

“1971 yılından sonra alt kültürden gelenler yerleşince, çocukların bahçelere ve yeşil alanlarımıza olan ilgisi yaşamımızı tehdit etmeye başladı, bununla mücadele ettik, bahçemizi, yaktılar.”

“Milletvekilleri taşınınca tehdit azaldı ancak bitmedi.” (N.Ö)

Kooperatifin Merkez Bankası'nda çalışanlar için oluşturulmuş olması, gündüz aynı yerde çalışanların akşam aynı yerde yaşıyor olmaları sıcak mahalle kültürünü beraberinde getirmiş. Sosyal mekânların pazaryerinin, parkın ve sosyal tesislerin, proje aşamasında tasarlanmış olması bu mahalle kültürünün oluşmasını güçlendirmiş. Konutların toprakla olan ilişkisi, paylaşımı sıcak ölçekte tutmuş çevresel gelişmeler sakinler tarafından izlenen ve paylaşılan bir süreci getirmiş.

“Eşlerin büyük bir kısmı ev hanımı, her akşam erkekler ziyarete giderler birbirlerini, güller açtı mı? Çimenler büyüdü mü? Diye. Herkes birbirini tanırdı, içiçe geçmişlerdi. Mahalle'deki evler arasında müthiş bir dostluk vardı. İnsanlar birbirlerine çok saygılıydılar. Açık hava sinema gösterimleri olurdu, sosyal tesis alanlarında, çocuklar yastıkları alır ve yaşlıları sinemaya götürürlerdi. Üzerinde oturlan yastıkları çocuklar taşırdı.” (N.Ö)

Konutların 6 tip olarak inşa edilmesi, Merkez Bankası'ndaki üst düzey yöneticilerle, alt düzey memurlar arasındaki kast ve hiyerarşinin mekâna yansması olarak değerlendirilebilir. Zira röportaj esnasında, Nükhet Özeken'in Merkez Bankası'nı bir fabrikaya benzetmesi, kast sisteminden bahsetmesi, üretim ilişkileri üzerinden şekillenen bir bakış açısının mekânsal şekillenmeye yansmasına yol açmıştır. Merkez Bankası'nda çalışan üst düzey yöneticilerle, alt düzey memurların yemekhanelerinin ayrı olması, üst düzey yöneticilerin mekanlarının çok lüks olması ile, 4 yatak odalı üst düzey yönetici evleri ve 2 odalı hademe evleri arasında bir hiyerarşik ve sınıfsal bir farklılaşmanın olduğunu göstermektedir.

Kooperatifin çevre halkı tarafından **“kibrit evler”** olarak algılanması, her ne kadar röportaj yapılan kişi tarafından parmakla gösterilen bir yer değildi denilse de, tasarımın kendi içerisindeki dengesini öne çıkartan bir tanımlama olarak önemlidir.

Kullanıcı sadece kendi mekânsallığını değil, dönemin Ankara'sının mekânsallığı ve sosyal yaşantı içerisindeki konumlanışını da bir bütün içerisinde aktararak mimarlık eyleminin bulunduğu ve mimarlık eylemini etkileyen faktörleri de bize yeniden hatırlatıyor.

“O yıllarda (1960-1970li yıllar) Ankara’da konser ve tiyatro sinema vardı. Toplu gidiş yapılmazdı ama herkes giderdi. Şehirde Süreyya diye müzikli akşam yemeği yenen bir yer vardı oraya giderdik. Hem yemek yerdik hem müzik dinlerdik. O zamanlar büyük oteller daha yapılmamıştı. Ankara Palas’ta resepsiyonlar düzenlenirdi oralara giderdik. Konser tiyatro sinema yaşamımızdaydı.” (N.Ö)

Yapıldığı yıllarda kullanıcı tarafından dağ başı olarak nitelendirilse de Merkez Bankası Evleri ile birlikte bölgede bulunan Subay Evleri, Kalaba Evleri ve Cüneyt Gökçer ve Ayten Gökçer’in ikamet ettiği Konservatuar Evleri, bir entelektüel kent şekillenmesini ve dönemin “sosyete” yerleşimini işaret etmekte. Bu entelektüel kent şekillenmesi kullanıcının yaşama tarzına, ev eşyalarının seçiminden bahçesinin düzenlenmesine, toplumsal cinsiyet eşitliğinin nasıl algılandığına dek yansıyor.

“Evde daima yardımcımız vardı.24 saat çalışan bir bahçıvan vardı. Bahçemiz çok güzeldi hatta hep, bir Amerikan sefaretinin bahçesi bir de Nezih’in bahçesi derlerdi. Her mevsim çiçekler değiştirilirdi. Çimensiz bir metrekaşe bir alan bile yoktu. Evimizde yaptığımız görev nedeniyle, yabancı konuklara resepsiyon verilirdi. Benim Ankara yaşamım, resepsiyonlar davetler ve aile içi yaşamımdı. Kadın olduğumu hatırlamam, kadın erkek ayrımı yoktu. Kadın olarak bir sıkıntı yaşamadım.” Mobilyalarımız hep eskidir, eşim ve ben eşyaya önem veren kişiler değildik. Aileden kalan mobilyaları kullandık. Televizyon altlığı dedemin başucu komodinin masasıdır. Yatak odamdaki gardrop annemin evlilik yatak odasının parçalarıdır. Yemek Odası takımı Viyana’dan kayın validemindi. Eşim öldükten sonra, yemek odasını kocamın yeğenine verdim. Bende hayatının bittiğini düşündüm böylece sahibine gitmiş oldu.” (N.Ö)

Merbank konutlarında, kullanıcı kent belleği açısından geçmişten bugüne taşınan mekanları kendi sıcaklığı içerisinde önemli bir dayanak noktası olarak bize sunuyor. Kent kültürü’nün ve kent kimliğinin oluşumunda bölgesel olarak simge mekânlarını yeniden hatırlatıyor.

“Mahallenin o günden bugüne gelen iki önemli kuruluşu var. Birisi taksi durağı 1960 dan beri var. İkincisi daha sonradan yapılan Sokağın başındaki Çamaltı Pastanesi.”
(N.Ö)

1985 yılında Koruma Kurulu tarafından tescil edilen Merbank Evleri'nin koruması 1986 yılının Nisan ayında kaldırılmış. Bölgede çok katlı yapılaşmaya ve binanın oturduğu taban alanının genişletilmesine izin verilmemekle birlikte kent rantının ne yönde geliştiğini, kullanıcının dilinden okumak mümkün.

Kullanıcı Dilinden : Muammer Aksoy Evi

Bir aile apartmanı olarak yapılan Muammer Aksoy apartmanı tarihsel bir kişilik olan Muammer Aksoy'un yaşamını, yeğeni Oya Yıldırım'ın anlatılarında, mekan üzerinden yeniden okuma fırsatı sağlamış ve bu okuma yapının hikayesinin başladığı 1955 yılına kadar uzanmıştır. Yapı aile arazisi üzerine 5 kardeş tarafından aile apartmanı olarak yapılmış ve daha sonra el değiştirmeye başlamış.

“Şu anda teyzem ve annemin evi var. Muammer Dayımın ölümünden sonra onun evi satıldı, diğerleri de sattı. Aileden iki kişinin dairesi kaldı sadece.” (O.Y.)

Kullanıcının binanın Mimarının Şevki Vanlı olduğu konusunda bilgisi var. Şevki Vanlı yurtdışında eğitimini tamamlayıp geldikten sonra ilk eseri olduğunu ifade etmiş, çok değişik bir mimari tarzda bina yapacağını söyleyerek, daha sürecin başında kullanıcının ilgisini çekmeyi başarmış.

“Evle ilgili çocuklukta hatırladığım bahçenin kullanılabilir ve büyük olması ve herkes tarafından bilinen bir ev olmasıydı. Evimiz 2. caddede köşedeki ev olarak bilinirdi. Perdeleri kapatmazdık, ışıklar açılınca herkes evimize bakardı, şömine yoktu, önce kömürle sonra doğalgazla şimdi kombiyle ısıtıyoruz.” (O.Y.)

Bina zemin+ 2 kat olarak inşa edilmiş, zemin katta 35–45 metrekarelik bir oda bir salon şeklinde 3 adet daire bulunmakta. Bu üç küçük daire tek hisse ve kardeşlerden birisine aitmiş daha sonra satılmış. Bir küçük dairenin arka bahçeye açılan kapısı varmış. Ortak kullanım

alanı olarak teras yapılmış. Teras çamaşır asmak için mimar tarafından tasarlanmış. Bunun dışında ortak alan olmadığı ifade edilirken, mimarın yapıyı tasarladığı yıl ile kullanıcının ihtiyaçlarının değiştiği yıllar arasında mimari tasarıma kullanıcılar tarafından yapılan müdahalelerin varlığı ortaya çıkıyor.

Yapıldığı yıllarda mutfağın küçük salon ve odaların büyük olması dönemi karakterize eden önemli bir detay. Mutfak o dönemde, yemek hazırlanan bir yer. Tüketilme mekânının ve paylaşım mekânının salon olması sosyal yaşam açısından ve ailenin ortak yaşama alanının çok yönlülüğü açısından değerlendirilebilir. Günümüzde ihtiyaçların farklılaşması yaşamın hızlı akması, mutfak ve paylaşım kültürünün farklılaşmasına neden olmuş. Mutfak yemek eyleminin hazırlık mekânından, hem hazırlık hem de paylaşım mekânı olarak, teknik bir kullanımdan öte sosyal mekâna dönüşmüş durumda. Ancak bu durum sınırlı zamanların sınırlı mekânlara sıkışmasına, konutun tamamının gündelik hayatta kullanılamamasına neden olmuş.

Değişen yaşam koşulları ve ihtiyaçların farklılaşması mekânın kullanıcı tarafından dönüşümüne olanak sağlamış. Tuvaletlerin mutfaka katılması, su saatlerinin ayrılması, bahçenin bir bölümünün otopark olarak kullanılması, eşyaların değiştirilmesi gibi..

“Annemin evi 153 m² üç oda ve 1 büyük salondan oluşuyordu. Uzun bir koridoru ve 2 tuvaleti vardı. Birini mutfak küçük olduğu için sonradan mutfaka kattık. Odalar çok büyüktü banyo normaldi. Mutfak gerçekten küçüktü. Yaşam mutfakta geçtiği için şimdi mutfak büyük.” “Bahçe güzeldi, arka bahçede meyve ağacı, ön bahçede yürüme taşlı çimler vardı. Su saati ortaktı kiracılar gelmeye başlayınca su saatlerini ayırttık. Mutfak tuvaletler elden geçirildi. Salonlar ve 1 oda o zamanın en iyi parkesi ile döşenmişti. İkinci odamızın zemini marleydi. Yerler kare şeklinde karo taşlarıyla döşenmişti. Banyonun yerleri beyazdı. Apartmanın orijinal rengi kırık beyazdı. Çıkma kısımlarında gri bir tonlama vardı. İç mekân tamamen beyaz renkti. Apartmanın iç kısmından merdivenlerden girildiğinde geniş bir alan vardır. İki basamak inerseniz eskiden kapıcı dairesi vardır. Şimdi depo olarak kullanıyoruz. Hiç gömme dolap yoktu. Camlar normal açılan camlar değildi. Biri normal, biri vasistas açılırdı. 1.katta ve 2.katta aralarda çiçeklikler vardı. Posta kutularımız vardı raf raf açık şekilde. Onları da

mimar tasarlamıştı. Otoparkımız yoktu. Araba sahibi oldukça otopark yaptık sonradan. O zaman ağaçlar gitti bahçe değişti.” (O.Y.)

Binanın ilk yapıldığı yıllarda aile apartmanı olması nedeniyle ortak yaşam kültürü mekânın kullanım sürecinde büyük bir ev olarak şekillenmesine neden olmuş. Apartmanın kendisinin bir ev gibi kullanıldığı, apartman kapısının dışında daire kapılarının açık olması, daireler arası yaşanan sirkülasyon, borularla haberleşme çamaşır mekanlarının ortak olması sosyal yaşamdaki ortak yaşam kültürünün mekan kullanımına yansımaları kullanıcı tarafından bize önemli girdiler olarak sunulmakta.

“Kapularımız hiç kapanmazdı, aile apartmanı olunca devamlı bir sirkülasyon vardı, sürekli gidilip gelinirdi. TV ilk teyzemlerde vardı diziler başlayınca borulara vurarak haberleşirdik.” (O.Y.)

Mekânın kullanıcılarının geçmişte yaşadıkları sosyal ortama özlem röportaja yansımıştır. Ancak anıların ve objelerin anı değerlerinin, yaşamın değerlerine yenik düşmesi, sivil mimarlığın sürekliliğinin korunarak yaşatılmasını zayıflatan bir girdi olarak duruyor..

“Evin mobilyası önceden vardı. Sonraları bizler büyüdükçe eşyalar alındı, koltuk takımları değişti, modern değişiklik olsun diye. Üç defa takımımız değişti. İlk mobilyalar annemler evlendiğinde usta tarafından yapılmış mobilyacıdan alınmış, sonra yeni mobilya almış dayı kendi klasik takımını göndermiş. İkinci takım Kayserili bir akrabanın mobilya mağazasından alınmış. Yatak odası takımı “Yılmaz Gün” mobilyadan alınmış. Yemek odası takımımız hiç değişmedi. Annemin evlenmesinden beri. Bu eşyaları belediyeye verdim.”

“Şimdi binanın yıkılması durumu var. 2007 yılından sonra yıkalım yeniden yapalım diyorlar. Yeni proje çizilmiş anılar çok önemli değil % oranında anlaşılmadık. Başka müteahhit bulduk onu da engelledik. Gönlümüz evin yıkılmasını istemiyordu ama çok eski evler 4 kat olmuş, yapılıncaya kadar satar mıydık kiraya mı verirdik bilmiyoruz. Malzeme eski tesisat eski, elektrik tesisatını değiştirdik.” (O.Y.)

Sonuç

Yapıların hikâyesinin yazımında, kullanıcılar ile yapılan sözlü görüşmeler; kullanıcı, gündelik yaşam ve mimarlık üçgeni içerisinde kullanıcının, önemli bir aktör olduğunu gün yüzüne çıkarmıştır.

Sesleri, sözel anlatıları, vurguları ve mimikleri, zaman zaman geriye gidiş gelişleri, sözlü görüşme yapılan kullanıcının kendisinden menkul olmadığını göstermiştir. Dinlenen ses kendisinden önceki kuşağın değerlerini taşıyan güçlü bir sestir. Yaşam-mekân ilişkisini ifade eden bu ses köprüsü, yapının tasarlanandan öte yaşandığını ortaya koymaktadır.

Bu açıdan kullanıcıların sesleri yazınsal kaynaklara duyguyu ve gerçek yaşamı katarak mekânın canlanmasına olanak sağlamıştır. Yapı sadece malzemelerin bir araya gelerek, mimarın elinde şekillenen ve kullanıcıya biçilen bir tasarımdan öte, kullanıcının yer yer mimarla çatıştığı, yer yer de çakıştığı bir düzlem halindedir. Bu çatışma ve çakışma hali, mimarlık kültürü ile kullanıcı kültürünü bugüne taşıyan bir belleğin oluşmasına olanak sağlayacak verileri kullanıcıların sözünden anlamamızı mümkün kılmıştır.

Mimarlık tarihi yazımında, mimarın aktör olarak öne çıktığı bir süreçte, tasarımı yapanla tasarımı kullananın birlikte değerlendirilmesi, konutun gerçek hikâyesini açığa çıkartmaktadır.

Mimarın bakış açısı, yaşamı algılayışı ve geleceğe dair fikirleri kimi zaman dönemin karakteri ile birleşerek kullanıcı için bir mekâna dönüşür. Mekânın kullanım süreci mimarın tasarım sürecinin kullanıcıyla ve kullanıcının var olduğu sosyal siyasal ve ekonomik süreçle ilgili temas noktalarında ki güçlü ve zayıf yanları da açığa çıkartır. Yapının üretiminin tamamlanması ile birlikte, yapının kullanıcısı belirgin bir aktör olarak karşımıza çıkar. Kullanıcının ihtiyaçları ve beklentileri, kültürü ve toplumsal hafızası mimarlıkla sınanmaya ve değişmeye başlar.

Bu sınanmanın en can alıcı noktası kullanıcıya ait olan özel yaşamın biçimlenmesine ev sahipliği yapan konuttur. Mimar konut üretiminde, kullanıcıya ait olan özel alanı kendi dağarcığında harmanlayarak şekillendirir. Bu mimari şekilleniş kimi zaman kullanıcıyı dönüştürür, kimi zamanda kullanıcı kendi yaşam tarzıyla mekânı dönüştürür. Konuta yapılan müdahalenin azlığı ya da çokluğu mimarın oluşturduğu kültürün kullanıcı tarafından

eleştirisine ya da desteklenmesine olanak sağlayan bir ortak kültür oluşturur. Bu durum mimarla konutu kullananların kültürünü ayırt etmemize olanak sağlar. Öte yandan bu ortak kültürü anlamamızda kullanıcının sesi yaşadıklarına tercüman olur, kullanıcının konuştukları, Walter Ong'un ifade ettiği gibi kulak okumasına dönüşür. Bu okuma da mimarın tariflediği gözle görünen tasarım değil, kullanıcının tariflediği gerçek yaşamın kendisi vardır. Kullanıcının dönemsel hassasiyetlerinin aktarılmasına olanak sağlayan güçlü unutulmaz sözel bir hafızadır sözü edilen. Kullanıcının sözel hafızasındaki güçlü aktarımlar konutun hikâyesine, kullanıcı tarafından konutun, çevresinin, döneminin ve mimarlığın anlaşılmasına zenginlik katar, kişiye zamana ve mekâna ait olma hissi verir.

Kaynakça

Baş , Bayram,(2011), Sözlü ve Yazılı Kültür İlişkileri Çerçevesinde Konuşma ve Yazma Becerilerine Bir Bakış, Pamukkale University Journal of Education, 29

Şumnu Ece, Şumnu Umut, (2012),Muammer Aksoy Evi ve Merbank Evleri Yayınlanmamış Röportajlar

Yılmaz Akın, (2004), Hikâye mi dinler misin?, Tarih Vakfı, İstanbul ,36.